

כאשר היה היים לסקוב מפקד בית-הספר לקצינים, הוא בחן באחד הימים את הצוערים. "אתה מפקד-מחלקה. אתה עומד בראש גיבעה. פיתאום נפתחת עליך אש. מהו הדבר הראשון שאתה עושה?"

"אני שולח כיתה אחת קדימה..." אמר הראשון.

"שב!" רעם לסקוב.

"אני שומט מיקלע..."

"שב!"

"אני תופס את הגיבעה מימין..."

"שב!"

וכך הלאה. אף אחת מן התשובות לא היתה נכונה. הצוערים ישבו מבווייטים, והמתינו לפיתרון שיבוא מפי המפקד. מהו, לכל הרוי חות, הדבר הראשון ש-

היה עליהם לעשות? "ובכן, סיכם לסקוב, הצינוני הגדול ביותר, בעל הזקן הארוך ביותר, לא נשאר עומד כשיריפים עליו! הדבר הראשון ש-

אתם נשכבים על הארץ!" בקריית-שמונה ובמטולה נפלו פצצות של קטיושות, התושבים רובם ככולם, הסתלקו משם.

מאז הם זוכים בבזו מ צד המדינה כולה. שערוריה — ישראלים בורחים! האם אנחנו לא עמדנו כי איש אחד במילחמת-העצ-

מאות? איזה מין פחדנים הם אלה? מה קרה למדינה הזאת?

אני סבור שיש הרבה מן החופצה בתגובה הזאת. וגם הרבה איוולת.

במילחמת-העצמאות לא ננטשו כימעט קיבוצים וישיר בים אחרים (אם כי אחדים פונו על פי החלטת בן-גורין יו). איש לא ברח מנגבה, אם כי עשינו הכנות לפנות את הילדים לגדרה, ושימעון מיהר לאחד המושבים בים הוותיקים כדי לשכנע את התושבים שלא לפנות את המקום. ביישוב כולו שררה ההכרה האיתנה שאסור לנ-

טוש אף מקום אחד, אף בית אחד.

זה לא היה רק הירואי. זה היה גם הגיוני. הישובים מילאו תפקיד מכריע במערכת-ההגנה. הצבא לבדו לא היה מסוגל להחזיק מעמד. עמדנו מול פלישה, במאבק לחיים ולמוות. אילו היתה מתחילה בריחה המונית במקום אחד, עלול היה היישוב כולו להתמוטט. כך, על כל פנים, הרי- גסנו כולנו.

יתר על כן, הישוב היה מאוחד. כמה מחבריה-הממשר לה שהו בירושלים הנצורה. תל-אביב היתה מואפלת, וחיתה במציאות המילחמה. אמנם, כאשר חזרנו מדי פעם העירה שום ראינו שם את היי-ההוללות (מפי שזה נראה לנו) של המשתמטים — שהיוו תמיד את הרוב — בערה המ' תנו להשחית. אך בן-הכל הרגשנו שאנחנו עם במצור, ושכל האנשים ההגונים נמצאים בחזית, ושכולנו מאוחד דים בשותפות-גורל גדולה.

מה כל זה נוגע לקריית-שמונה ב-1981? נפלו שם פצצות ופגזים. לא היתה צפויה פלישה, ועזיבת התושבים לא שניתה דבר לגבי תוצאות המאבק. המדינה לא נטלה שום חלק במיילחמה, ובתל-אביב נמשכו החיים כרגיל. אף אחד מחבריה-הממשלה לא מצא לנכון להעתיק לישכתו לקריית-שמונה, כל עוד נמשכת שם הלור- המה. לא היתה שום הגישה של שותפות, רק פיטפוטים דמגוגיים לא פטרויטיס-בגרוש. מנחם בגין פיזר הבט' חות קלות, ולא דרש מאיש דם, זיעה ודמעות.

איך אפשר היה לדרוש ממישהו להישאר שם בתנאי אים כאלה? לשם מה? כדי להגדיל בילדיו את מיספר הקורבנות? כדי לגבות את מסי העעירה? כדי לשמור על הביטחון בבתי-הספר שהיו מושבתים?

מי שמעז לזרוק בוך על הנוטשים, מוטב שישאל קודם כל את עצמו, בכנות, כינו לבין עצמו: מה הייתי עושה אני במקומם? האם הייתי נשאר ומסכן את חיי אשתי וילדי? האם לא הייתי לוקח חופש קצר, ומעביר את מיספחתי למרכז הארץ, עד עבור זעם?

אינו בא כאן להטיף לפחדנות. אבל אני בא לאמר: יש רק דרך אחת למילחמה בפחדנות, וזוהי דרך הדוגמה האישית. כל חייל קרבי יודע זאת. שום אדם, שלא נסע בעצמו לקריית-שמונה יחד עם משפחתו (ולא להצגה למען העיתונות והמצלמות, כדרך הפוליטיקאים הממול' חים, אלא כדי לשהות שם בימים ובלילות), אין לו הזכות המוסרית הזעירה ביותר להטיף מוסר לאיש, לא העיר- תונאים, לא השדרים, לא ובוראי לא הפוליטיקאים.

תושבים נורמליים אינם נשארים במקום מופגז, אם אין הם יודעים לשם מה, ואם אין הם חשים בשותפות- גורל כללית. התגובה של תושבי קריית-שמונה ומטולה היתה נורמלית בהחלט.

ורק דרך אגב: מי שבו למאות אלפי הפלסטינים שננטשו את בתיהם ב-1948, כאשר ירו עליהם, ומי שסי' בור כי בכך איבדו הפלסטינים את זכותם לחיות בארץ הזאת — מוטב שיחשוב מחדש, לאור הנסיון הזה.

הצינוני הגדול ביותר, בעל הזקן הארוך ביותר, אינו נשאר עומד כשיריפים עליו...

נס בעין-חרוד

פעם היה בעין-חרוד אדם בשם אוסטרובסקי. הוא היה זקן נחמד, דגול, מושרש. איש-ערכים. ציוני אמיתי. בלר רית לבנה. הוגה-דיעות. וגם קצת מפוזר.

העמידו לרשות אוסטרובסקי מכונית. היא היתה קצת ישנה, כמיהו, והיתה זקוקה לאוברהול. אנשי המוסך עב' דו עליה באהבה. שיפצו כל חלק, כל פריט. צבעו, מירקו. לבסוף מסרו אותה לו בגאווה צנועה.

אוסטרובסקי לקח את המכונית, נסע למשאבת-הבנ' זין הסמוכה, מילא את המיכל וניסה להתניע אותה. לא כלום. המכונית לא הגיבה. מתה.

קרא אוסטרובסקי לאנשי המוסך. "זה לא יכול להיות!" קראו אלה בתדהמה. "שיפצו אותה כמו חדשה! מאה אחוז!" אבל המכונית לא זזה. עובדה.

דחפו את המכונית חזרה למוסך. פירקו כל חלק ו' בדקו. הכל היה בסדר גמור. מושלם. אבל המכונית לא זזה.

לבסוף אמר אחד החברים: "רגע!" פתח את מיכל הבנזין, הכניס אצבע וטעם.

"מים!" הוא צעק. "אתה הכנסת מים במקום בנזין!" פניו של אוסטרובסקי הזקן נפלו. הוא הרכין את ראשו

לסקוב

בבושה. אך לפתע זרח על פניו חיוך כביר. "תארו לכם שהיא היתה נוסעת!" הוא קרא. "התגלית הזאת היתה משנה את פני העולם!"

שמעתי את הסיפור הזה, בעמק, לפני עשרים וכמה שנים. נזכרתי בו השבוע, כאשר קראתי שאחד מעובדי קואופרטיב זן הכניס מים לסולר, וגרם לעצירתם של יותר ממאה אוטובוסים.

מה לא עשו לו? צערו את האיש לחקירה. השמיצו אותו.

אבל מה היה קורה אל מ' לא עצרו האוטובוסים? אילו הם היו ממשיכים לנסוע?

איזו תגלית! איזו מהפכה עולמית! העולם הערבי היה שוקע בחזרה אל ימי-הביניים! מעמדה של ישראל היה משתנה בן-לילה! גורל העולם כולו היה משתנה! נכון, זה לא קרה. אבל האם האיש אשם בזה? הרי כל תגלית גדולה מתחילה בניסיונות-נפ'!

מה כי ילינו

שימעון סאמט דיווח בשבוע שעבר מאמריקה שבשיא המשבר בין ממשלות ישראל וארצות-הברית שאלו בבירה האמריקאית: מדוע אין נשמעים קולות אחרים בישראל? לא ידעתי אם לצחוק או לבכות. או סתם להתפעל מעזות-המצח של השואלים.

בעשר השנים האחרונות לא עשתה ארצות-הברית דבר כדי לעודד את תנועת-השלום הישראלית, על כל גווניה. אפשר לאמר, מבלי להגזים, שהיא עשתה את הכל כדי להרוס אותה.

שום יוומה של תנועת-השלום הישראלית לא זכתה בתמיכה כלשהי, מסוג כלשהו. מצד נציגים אמריקאים. לא פעם עלה החשד הסביר כי הם אף מחבלים בה במתכוון. ובאותה שעה מרעפים האמריקאים סימני כבוד והוקרה על הניצנים הפרועים ביותר של ישראל.

מוזינים אותם בכל הודמנות, ועושים את הכל כדי להעניק להם יוקרה ואימינות.

אמנם, בחירות של 1977 לא התערבו האמריקאים לטובת בגין, כי לא ידעו מי זה. הם פשוט לא ידעו

אף את שמו. אולם בבחירות של 1981 פעלו כמיטב יכולתם למען בחירתו של בגין מחדש. ערב הבחירות יכול היה בגין להצהיר, בתרועת-ניצחון, כי "מעולם לא שיגר נשיא אמריקאי מיכתב כה ידידותי לראשי ממשלה ישראלית" כמו המיכתב שקיבל מרונאלד רגן.

בכל קבלת-פנים מטעם השגרירות האמריקאית בישראל רוחשים ובוחשים אבירי המילחמה הסיפוח מכל המחנות. לשווא תחפש שם אף איש אחד השייד לאירגונים השונים של מחנה-השלום — החל במועצה הישראלית למען שלום ישראל-פלסטיני וכלה במערכת ניו-אורטלוק יוק.

אם האמינות הבינלאומית והלאומית של מחנה-השלום הישראלי ירדה פלאים — יש לאמריקאים חלק נכבד בכך. הוא הדין לגבי יחסם כלפי כוחות-השלום בקרב העם הפלסטיני.

ארצות-הברית וברית-המועצות מאשימים זו את זו בחבלה ביוזמות-שלום במרחב. האם יתכן כי שתיהן צודקות? ואולי יש לשתיהן מניעים דומים?

יבוא יום ונצטרך לתת את דעתנו בכובד-ראש לשאלה מה גורם להם לאמריקאים להתנהג כך. איוולת? עיוורון? איי-הבנת האינטרס הלאומי הבסיסי שלהם? או סיבות מיסותריות הנשגבות מבינתנו? אך בינתיים — מה כי ילינו על כך שאין "קול אחר" בא מישראל?

כמו אז, לילי מארלן

ראיתי את לילי מארלן, התרגשתי.

מדוע? השיר יודע.

זהו, בסך הכל, סרט קיטש. כשם שהשיר, העומד במרכזו, היה שיר קיטש. יוה' בלס צדק בהחלט כאשר אמר על השיר שזהו "קיטש שנוף ממנו ריח של מוות."

הסרט נעשה בפיקחות. הוא פוזל לכל הצדדים. זהו סרט אנטי-נאצי, כמובן. אבל הוא יעורר נוסטלגיה ענור' גה בליבם של נאצים. גיבורת הסרט, הזמרת לאלה אני דרסן (בסרט קוראים לה בשם וילי), היתה חביבתו של

אדולף היטלר, שנתן לה וילה במתנה, אבל היא גם היתה ידידה של איש-מחנת-הירודי. יש עליה של ריי גול, למי שאהב עלילות-ריגול, ואהבה, ומדים, ושירי התקופה (וביכללם שירי ס"ס ברקע, בלי המילים, כדי שלא להרגיז). הגיבורה מבטאת את התירוץ של דור גרמני שלם: "מה אנחנו יכולים לשנות? אנחנו רק יכולים להישאר בחיים!" תבשיל שהוכן בכישרון, משהו לכל אחד.

ובכל זאת, מרגש כימעט עד דמעות.

מדוע? איני יודע. כשם שאיני יודע מדוע ריגש אותי השיר הזה, בנעוריי. ומדוע ריגש מיליוני בני-אדם, חיילי כל הצבאות, משני עברי החזיתות, בגרמנית, באנגלית, בצרפתית, בעברית.

לא התרגשתי מן העלילה, ולא מטענתה של לאלה אנדרסן שהגניבה מפולין את ההופכות הראשונות על השמדת היהודים, ולא ממיסגליה של הגברת שיגולה (זהו שמה של השחקנית הגרמנית).

התרגשתי מן הערנה העמוקה לחיים, לבית, ליקירים, שהצטייר על פני החיילים בהפירות, בשלג, במידבר, גרמנים ואנגלים ואמריקאים — רגש אוניברסלי של חיילים, שפאסטינדר הצליח איכשהו, איני יודע איך, להמחיש אתו בתצלומים נהדרים. תמונות יפהפיות, מרג' שות, שכל חייל נאלץ להודות עימן, גם כשהוא יודע שהן בויימו בידי נמאי מוכשר וערמומי, שלא שכח לכ' לול בין החיילים גם את אסירי מחנות-הריכוז הנאציים.

לא, זאת את הגומה. מיליוני חיילים עצרו את נשיר' מתם — פשוט כמשמעו! — מדי ערב, כמה דקות לפני השעה 11. כדי לשמוע את השיר הזה מפי לאלה אנדרסן ברדיו של הצבא הגרמני

בבלגראד. אין זאת אגדה. זה באמת קרה. אי-אפשר להסביר מדוע הפך דווקא השיר האחד הזה הימנונה של האנור' שות המעונה במילחמת- העולם השנייה. גם הסרט הזה אינו מנסה להסביר זאת. אבל הוא מתאר את החוויה הזאת, על רקע השחיתות האפלה של ה' רייך השלישי.

אני זוכר איך הופיעה מרלנה דיטריך (אין כל קשר בין שמה ובין שם הנערה הדמיונית בשיר) בקולנוע תל-אביב, בשנות ה-50, ושרה את השיר הזה. שיר גרמני מימי הרייך השלישי, שהושר בשפה הגרמנית כפי זמרת גרמנית, זמן כה קצר אחרי השואה. ואיש לא התנגד. הכל התרגשו. ליד המחנה, לפני השער הראשי, עמד פנס, ועודנו עומד שם. אם אי-יפגעו נרואה, ליד הפנס הזה נעמוד, כמו אז, לילי מארלן.

מילים ונאליות. מנגינה פשוטה. ואיזה ים של רגי שות נאגר בהן!

שיגולה

לילי מארלן, כמו אז, לילי מארלן.

מילים ונאליות. מנגינה פשוטה. ואיזה ים של רגי שות נאגר בהן!